

CATALOGUS CIVIUM GEDANENSIIUM

KSIEGI PRZYJEĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

Tom III
KSIEGA OBYWATELSKA
(główna)
Z LAT 1732–1792

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

KSIĘGI PRZYJĘĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

CATALOGUS CIVIUM GEDANENSIIUM

KSIEGI PRZYJEĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

Tom III

KSIEGA OBYWATELSKA

(główna)

Z LAT 1732–1792

Edycja

Andrzej Groth, Dariusz Kaczor, Ewa Łączyńska-Bartoszek

Wstęp i opracowanie

Dariusz Kaczor

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2019

Recenzent
prof. dr hab. Roman Czaja

Redaktor Wydawnictwa
Sonia Cynke

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

W publikacji wykorzystano ilustracje:
Fragment *Księgi obywatelskiej z lat 1732–1792*, sygn. APG 300,60/8, s. 114;
Mieszczanin składający przysięgę obywatelską, 1740, sygn. APG 300,60/8,
rysunek na wewnętrznej stronie okładki *Księgi obywatelskiej z lat 1732–1792*

Skład i łamanie
PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2013–2019, nr projektu 11H12013781

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978–83–7865–841–2

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81–824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81–824 Sopot
tel. 58 523 14 49; fax 58 551 05 32

SPIS RZECZY

Księga obywatelska (główna) z lat 1732–1792 . Wstęp	VII
Opis formalny	VII
Struktura wpisów	VIII
Księga obywatelska (główna) z lat 1732–1792	1

KSIĘGA OBYWATELSKA (GŁÓWNA) Z LAT 1732–1792

WSTĘP

Opis formalny

Księga przechowywana w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku, w zespole Akta miasta Gdańska, pod sygnaturą APG, 300,60/8.

Księga o wymiarach 12 × 41 cm, oprawiona w deski obciągnięte brązową skórą, zaopatrzona w zamknięcie w postaci mosiężnych, częściowo zachowanych klamer osadzonych na rzemiennych paskach. Stan zachowania dobry, choć blok księgi lekko odchodzi od okładki wskutek rozluźnienia dratw mocujących. Stan zachowania pergaminowych kart samego bloku bardzo dobry.

Brakuje oryginalnej strony tytułowej. Na stronie przedtytułowej (wewnętrznej stronie przedniej okładki) wklejony arkusz papieru z naniesionym kolorowanym rysunkiem przedstawiającym obywatela składającego przysięgę, pod którym widnieje dopisek: „Diesen Bürger hat Johan Gellentin, Fänrich in der Festung Weichßel-Münde zum ewigen Gedächtnuß verrehret. Geschehen, d[en] 11. May A[nn]o 1740, Arthurus Payne, Cäm[mer]-H[er]r f. f.”

Księga liczy ogółem 149 stron, oryginalnie niepaginowanych; paginacja ołówkowa nadana wtórnie przez Archiwum. Zwód spisany w języku niemieckim.

Układ wpisów dwuszpaltowy, identyczny jak w księdze APG, 300,60/5, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 2, jednakże znacznie mniej staranny – siatka wyznaczająca marginesy zewnętrzne i wewnętrzne wykreślona zwykłym atramentem za pomocą pojedynczych linii; dopiero począwszy od wpisów z lat 40. XVIII w. liniami podwójnymi, a na ostatnich kilku kartach linie siatki wykonane częściowo czerwonym atramentem. Nad każdą szpaltą umieszczono, w charakterze żywej paginy, nagłówki datacyjne odnoszące się do wpisów zawartych w poszczególnych szpaltach.

Daty dzienne i miesięczne zapisywane konsekwentnie na marginesach – na lewym dla wpisów na lewej szpalcie i wewnętrznym (rozdzielającym szpalty) na szpalcie prawej. Imiona i nazwiska osób przyjmowanych do prawa obywatelskiego zostały naniesione nieco większymi literami i dodatkowo pogrubione w celu uzyskania lepszej przejrzystości zapisu (i zapewne możliwości łatwiejszego wyszukiwania konkretnych osób).

Dukt pisma w miarę staranny, nienastępujący zasadniczo problemów z odczytywaniem, nawiązujący stylistycznie do duktu pisma używanego przy konstruowaniu wpisów zawartych w księdze APG, 300,60/5, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 2. Jego analiza pozwala na wyróżnienie kilku warstw pisarskich (rąk), w związku ze zmianami skrybów odpowiedzialnych za prowadzenie zwodu:

- 1) początkowe karty księgi – kontynuacja duktu z końcowej warstwy księgi APG, 300,60/5, jednakże samo pismo, jak również sposób prowadzenia zapisków mniej staranne;
- 2) od 21 lipca 1734 r. – pismo typowe dla XVIII w., dość zamazyste;
- 3) od 27 maja 1746 r. – dukt pisma charakterystyczny dla drugiej połowy XVIII w.; pismo o cechach regularnych, kaligraficzne, czytelne;
- 4) od 22 kwietnia 1757 r. – pismo bardziej zamazyste niż w poprzedniej warstwie, charakteryzujące się ozdobnikami nagłówek (datacyjnych i zaznaczających zmiany na stanowisku kamlarza) i wielkich liter; imiona i nazwiska mocno pogrubiane;

- 5) od 14 maja 1762 r. – prosty dukt kancelaryjny, typowy dla drugiej połowy XVIII w.;
- 6) od 11 kwietnia 1777 r. – dukt pisma podobny do zapisów poprzedniej warstwy, jednak nieco bardziej ozdobny;
- 7) od 8 kwietnia 1785 r. – pismo charakterystyczne dla schyłku XVIII w., proste, wręcz „użytkowe”, znacznie mniej staranne niż w poprzednich warstwach pisarskich; widoczna mniejsza staranność w prowadzeniu wpisów (przy zachowaniu ich standardowej struktury).

Księga jest czystopisem, dość starannie prowadzonym. Jedynie w nielicznych przypadkach pojawiają się omyłki pisarskie, korygowane na bieżąco nadpisaniami na interliniach lub marginesach. W niektórych przypadkach lekcje nazwisk osób przyjmowanych do prawa miejskiego różnią się od lekcji nazwisk zapisywanych w pokrywających się chronologicznie ze zwodem księgach indeksowych (APG, 300,60/6, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 7 i APG, 300,60/7, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 8). Zwracają uwagę stosunkowo często pojawiające się proste błędy gramatyczne polegające zazwyczaj na przyporządkowaniu niewłaściwej końcówki przymiotnika bądź rodzajnika nieokreślonego przed rzeczownikiem w deklinacji.

Księga obejmuje lata 1732–1792 i stanowi kontynuację księgi APG, 300,60/5, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 2. Pierwszy wpis w księdze pochodzi z 26 kwietnia 1732 r. (od kiery), ostatni natomiast – z 19 marca 1792 r.

Struktura wpisów

Struktura wpisów księgi jest identyczna jak w księdze poprzedzającej (APG, 300,60/5, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 2). Wpisy zawierają standardowy zestaw informacji, a mianowicie: datę dzienną i miesięczną (dla poszczególnych roczników), imię (imiona) i nazwisko nowo przyjmowanych obywateli, miejsce pochodzenia oraz profesję. Miejsce pochodzenia określano dość dokładnie wraz z podaniem rodzaju miejscowości (miasto, wieś, osada), statusu prawnego (miasto prywatne, rezydencjonalne), przynależności regionalnej bądź administracyjnej, odległości od głównych lub bardziej znanych ośrodków miejskich (a zatem podobnie jak w księdze poprzedniej po 1671 r.).

Dodatkowym elementem w warstwie informacyjnej zwodu, niewystępującym w poprzednich księgach, są kwoty uiszczane przez nowo przyjmowanych obywateli, odnotowywane na zakończenie każdego wpisu. Tego rodzaju informację zapisywano z dużą konsekwencją, jedynie w stosunkowo nielicznych przypadkach brakuje tego elementu.

Oprócz tego w treści księgi regularnie zapisywano nazwiska rajców pełniących funkcje kamlarzy odpowiedzialnych za kontrolę nad szacowaniem majątku nowych obywateli i wpłaceniem przez nich do kasy miejskiej opłat za otrzymane obywatelstwo, zgodnie z rytmem dorocznych kier.

ISBN 978-83-7865-841-2